

KAFF-seminar, 5. Mars 2009

PATTERNS OF CULTURAL VALUATION

Priorities and aesthetics in exhibitions of identity in museums (PaCuVal).

Saphinaz-Amal Naguib
Institutt for kulturstudier og orientalske språk
Universitet i Oslo.

Prosjektets mål er å undersøke hvilke roller norske kulturhistoriske museer har spilt i å bygge opp forestillinger om nasjonen, det regionale og det lokale i en periode som spenner fra 1800-tallet til i dag.¹ Situasjonen ved norske kulturhistoriske museer gjenspeiler forholdene i andre kulturhistoriske museer internasjonalt. Prosjektet tar dermed norske museer som case studies i en større internasjonal kontekst. Vi er interessert i hvordan urban kultur og elitekultur, arbeiderkultur, kystkultur, samisk kultur og de nye minoritetenes kulturer ble og blir innlemmet i en nasjonal fortelling som har fokusert mest på innlandets bondekultur. I dagens flerkulturelle samfunn møter de fleste kulturhistoriske museer, også i Norge, mange utfordringer i å redefinere sine samfunnsoppgaver og utvikle nye perspektiver for sin samlingspolitikk og sine utstillinger. Vi beskjeftiger oss med dialektikken mellom fortellinger om historie, kultur, identitet og tilhørighet, og hvordan disse fortellingene fremstilles visuelt i museene. Vi er opptatte av hvorvidt sentrale museumsrepresentasjoner bygger på og reproducerer eldre modeller og forestillinger om nasjonen og det norske, og hvilke visuelle og estetiske grep som er anvendt i museumsutstillinger. Videre studerer vi hvordan minoritetsgrupper fremstiller seg selv i sine egne museer, og vi undersøker representasjoner av samfunnets mangfold i museer.

Vi har valgt to hovedinnfallsvinkler for prosjektet:

- 1) ***Selvet og den Andre***: Vi tar utgangspunkt i Fredrik Barths *Ethnic Groups and Boundaries* (1969), hvor han pekte på etnisitetens fleksibilitet. Han analyserte forholdene mellom ulike etniske grupper og hvordan grensene mellom dem kunne forandres avhengig av endringer i omgivelsene (politiske, økonomiske etc.). Vi utvider Barths ideer og innfører

¹ Prosjektet er støttet av Norges forskningsråd, KULVER-programmet, jfr. <http://www.hf.uio.no/ikos/forskning/forskningsprosjekter/saphinaz/NFR/index.html>

begrepet *samvirke* eller *concerted action* for å undersøke spenningen mellom grenser og murer (jf. den franske filosof Yves-Charles Zarka, Université Paris 1), og vi analyserer hvordan ulike grupper påvirker hverandre, samarbeider eller velger ulike veier for å representere seg selv. Grenser er fleksible og kan forandres, mens murer er solide og mer permanente. For å finne utveier må man enten klatre over dem, gå rundt dem eller ødelegge dem. Disse perspektiver setter prosjektet innenfor en bredere internasjonal forskningssammenheng, og innebærer en refleksjon om skillet mellom etnisitet og nasjonalitet og om forholdet mellom ”*autokton*” (gresk: *auto*: selv, *chthon*: jord; innfødte) og ”*allokton*” (gresk: *allo*: andre og *chthon*: jord; fremmed). Det autoktone viser til situasjoner hvor lokale og/eller regionale identiteter fremheves. I følge Peter Geschiere og Francis Nyamnjoh skaper det autoktone en følelse av tilhørighet som går utover etnisitetens ramme. Dette blir mer og mer tydelig i dagens globaliserte verden og i flerkulturelle samfunn. ”*Autochthony has become a powerful slogan to exclude the Other, the allogène, the stranger.*”² Begrepet allokton er vanligvis brukt i geologi om bergarter som er flyttet og som ikke er opprinnelig fra det område de befinner seg i. Begrepet viser til noe som er fremmed. Men definisjonen av det fremmede forandres og omdefineres gjennom tiden og av omstendigheter.

- 2) ***Estetikk og visualitet***: Hvordan blir fortellinger om nasjonen eller om en minoritet blir visualisert og estetisert i utstillinger? Hvordan blir utstillingskonvensjoner anvendt i praksis? Nøkkelbegrepet her er Nicholas Mirzoeffs *intervisuality* (1990: 30). Det henspiller på hvordan utstillinger bygger på hverandre og refererer til hverandre (som intertekstualitet). Det er et analytisk redskap som vil hjelpe til å gjenkjenne og kategorisere den type fortelling/genre som blir fortalt, og hvor den estetiske praksis spiller en av hoverollene. Samtidig har museene siden 1990-tallet satset mer og mer på å skape opplevelser for publikum, og utstillingenes estetikk hviler i stor grad på interaksjonen mellom syn, lyd, lukt og smak eller synestesi. For meg er dette en spennende innfallsvinkel å følge opp. I gruppen har vi opplevd dette i Norsk Fiskeværsmuseum, i Å i Lofoten, hvor det var ulike flasker fylt med en væske hvis ulike lukt brakte frem ulike assosiasjoner hos besøkende.

² Peter Geschiere and Francis Nyamnjoh, 2000, Capitalism and Autochthony: The Seesaw of Mobility and Belonging, i: *Public Culture* 12/2: 423-452.

Videre vil intervisualitet også anvendes og utvikles videre som et analytisk perspektiv for å studere museenes virtuelle og interaktive utstillinger, og hvilke estetiske grep som anvendes på dette feltet.

Seks delprosjekter - alle basert på feltstudier i museer - kommer til å belyse ulike aspekter av problemstillingene. Disse er:

1) *Between Images of Strangers and Self: Norwegian as an ethnographic exhibition object and ethnic self-representation*, ved forsker Olav Christensen, IKOS, UiO.

Prosjektet er opptatt av stereotypisering av det norske og det nasjonale. Hvordan forestillinger om det typisk norske ble konstruert og estetisert på 1800-tallet. Hvordan nordmenn representerte seg selv gjenspeiler bilder av det 'typiske norske' som europeiske reisende hadde fremstilt. Her undersøkes hvordan et folk eller samfunn internaliserer og gjengir det bildet av seg selv som den siviliserte har skapt.

Empirisk data: Norsk folkemuseum og Maihaugen

2) *The Aesthetics of National History*, ved forsker Line Esborg, IKOS, UiO.

Som tittelen sier tar prosjektet for seg estetiseringsprosesser av nasjonalhistorien. Esborg tar utgangspunkt i to utstillinger som ble satt opp i slutten av 1990-tallet.

- *We Won the Land*, ble arrangert i anledning de Olympiske leker i Lillehammer i 1994.
- *Post War Reconstruction* ved museene i Finmark og Nord-Troms ble satt opp i 1998. Utstillingen fremhever den regionale identitet og fokuserer på perioden 1930-1960.

Begge disse utstillinger følger en evolusjonistisk skapelsesberetning fra siste istid til i dag. De anvender en helhetlig fortelling om denne tiden, om hvordan nordmenn skapte nasjonen og regionen. Det store bruddet var i perioden 1940-45.

3) *National Archetypes: From Isolated to Interconnected*, ved Pål Christensen, direktør ved Museum Nord, Tromsø og professor II ved Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø. Her beveger vi oss langs kysten og den nye interesse for kystkulturen som begynte i 1980-årene. Dette prosjektet behandler kyst- og maritime museer i Nordland og Nord-Trøndelag og undersøker hvordan de regionale museene i de siste 20 år har innlemmet kystkulturen og fiskerinæringen i den store nasjonale fortelling, og hvilke estetiske midler de bruker i sine utstillinger. Mariann Mathisen ved Museum Nord har et studie om samiske båter innenfor dette delprosjekt.

4) *Inscribing the Urban at the Folk Museum*, ved professor Arne Bugge Amundsen, IKOS, UiO.

Dette prosjektet ser på museer som prosesser, dvs. som institusjoner under kontinuerlig utforming. Deres oppgaver og målsetninger forandres over tid. Prosjektet fokuserer på klassehistorie og hvordan den urbane embetsmannskulturen og arbeiderkulturen kom inn i folkemuseet og ble representert.

5) *Samene - et folk uten forhistorie? En sammenlignende analyse av utstillinger av samisk forhistorie, med vekt på de samiske museene i Nord-Skandinavia*, ved stipendiat Silje Opdahl Mathiesen. Prosjektet skal ta for seg Sápmi kultur og grenseområdene i nord. Mathiesen har nettopp påbegynt sin stilling som stipendiat.

5) *Representations of the City*, ved prosjektleder professor Saphinaz-Amal Naguib, IKOS, UiO.

I mitt prosjekt er museer også betraktet som prosesser. Jeg er interessert i forandringene i bymuseer fra 1970-tallet til i dag. Det finnes ulike typer bymuseer. Noen representerer byens utvikling over tid, andre museer preger byen og utgjør en viktig del av byens identitet. Jeg er opptatt av hvordan byens mangfold blir representert. Mangfold omfatter kjønn, generasjon, det flerkulturelle og ulike sosiale grupper. For tiden undersøker jeg analytiske perspektiver relatert til det jeg kaller *everyday cosmopolitanism* og *framing* som et estetisk grep i utstillingene, både materielle og virtuelle.

Vi har to internasjonale partnere:

- Tema Q – Kultur och samhälle, Linköping, ledet av professor Peter Aronsson.
- The Department of Museum Studies at the University of Leicester, ledet av professor Simon Knell.